

Závist a lživost · Kristus jako společný cíl lidstva

Instinktivní i vědomý odpor k závisti a lživosti

Chtěl bych se zmínit o dvou lidských vlastnostech, dvou lidských chybách či nectnostech, které jsou vnímány jako něco nesympatického, jako něco, co snižuje hodnotu člověka. Budeme mluvit o tom, co bývá nazýváno závistí a lživostí.

Když se v životě porozhlédnete, snadno zjistíte, že vůči těmto dvěma lidským vlastnostem panuje zcela přirozená antipatie. A i když zvedneme zrak k lidem, kteří v životě vedou ostatní, uvidíme, že připisují velkou důležitost tomu, aby právě tyto dvě nectnosti neměli. [...] A ten nejjednodušší, nejnaivnější člověk se v hodnocení těchto nectností, respektive v antipatii vůči nim s těmito vůdci lidstva shoduje. Když se budeme ptát, proč jsou tyto dvě vlastnosti zcela instinktivně odsuzovány, uvědomíme si, že jen máloco odpovídá těm nejdůležitějším pozemským vlastnostem tak málo jako závist a lež. Málo odpovídají tomu, co nazýváme soucitem s druhými lidmi. Neboť jestliže někomu závidíme, nebýváme ochotni oddat se ctnosti, která se spojuje s nejhlubším, nejnaternějším bytostným jádrem, s božstvím druhého člověka. Neboť soucítění má hodnotu teprve tehdy, máme-li nejenom soucit, nýbrž dokážeme-li si také vážít jádra, duchovní bytosti druhého člověka. Součástí úcty k člověku jakožto základu soucitu je však i to, že uznáváme přednosti druhého člověka a dokážeme se těšit z úspěchů, z vývojového pokroku druhých. A to všechno závist vylučuje. Závist se ukazuje jako vlastnost, která úzce souvisí s tím nejsilnějším egoismem člověka.

Totéž můžeme říci o lži. Říkáme-li nepravdu, překračujeme zákon [který nám nařizuje], abychom - co se pravdy týče - vytvářeli svazek zahrnující všechny lidi. Co je pravda, to je pravda pro všechny lidi, a na ničem jiném se nemůžeme tolik cvičit v rozvíjení vědomí zahrnujícího všechny lidi, jako na pravdě. Říkáme-li nepravdu, dopouštíme se provinění proti svazku, který by se měl vinout od jedné lidské hrudi k druhé. Takto se věci mají, pohlížíme-li na ně jako [běžní] lidé.

Závist a lež jako vliv Lucifera a Ahrimana

A jestliže na ně pohlížíme z pozice duchovní vědy, víme, že naše

dřívější vtělení mají dopad na tento náš život a že jsme vystaveni různým vlivům. Vždy znovu musíme procházet dvěma velkými vlivy: dvěma vlivy, jež nazýváme vlivem luciferským a vlivem ahrimanským. Nebudeme je dnes probírat kosmologicky, zůstaneme u lidského života a představíme si, že jsme prošli mnoha inkarnacemi, a že když jsme procházeli první inkarnací, působila na naše astrální tělo luciferská moc. Od oněch dob byla tato luciferská moc mocí pokoušející naše astrální tělo. Existují síly, kterými na naše astrální tělo působí Lucifer. Luciferovou snahou je v podstatě získat na naší Zemi vliv na astrální tělo člověka. Musíme ho hledat ve všem, co toto tělo táhne dolů. Musíme ho hledat ve všech vlastnostech, které žijí v astrálním těle v podobě egoistických vášní, žádosti, pudů a přání, a díky tomu si uvědomit, že závist je jedním z nejhorších Luciferových vlivů. Do jeho sféry patří všechno, co může žít v naší duši a být registrováno pod pojmem závist, a pokaždé, když máme záchvat závisti, popadne nás Lucifer za naše pudy v astrálním těle.

Naproti tomu Ahriman má vliv na naše éterné tělo a u něj je třeba hledat původ všeho, co souvisí s poruchami úsudku, jak v tom bezděčném, když učiníme mylný soud, tak v tom úmyslném, když řekneme lež. Jestliže podléháme lživosti, působí v našem éterném těle Ahriman.

Je zajímavé, že my lidé tato působení cítíme tak silně, že když se objeví, pociťujeme velmi silnou antipatii, a že lidé dělají všechno pro to, aby tyto dvě vlastnosti, lež a závist, potřeli. Není snadné najít člověka, který by vědomě přiznal: Chci být závistivý. - Sice se v řeči uhnízdilo úsloví „já ti závidím“, není to však míněno tak zle. Člověk tím nemyslí skutečnou závist. Jakmile si povšimneme, že závidíme, že lžeme, uděláme každopádně všechno, abychom to potřeli. Tím se tedy v této oblasti zapojujeme do boje s Luciferem a Ahrimanem.

Často však nastává něco, nač bychom si měli dát pozor, věnujeme-li se duchovní vědě. Můžeme potírat jednotlivé záchvaty závisti a lži, pokud však tyto vlastnosti sedí v naší duši, pokud jsme si je osvojili v dřívějších inkarnacích a nyní je potíráme, vezme na sebe závist určitou masku. Lucifer řekne: Ten člověk se mnou bojuje, všiml si svého citu závisti. Nuže předám tohoto člověka svému bratru Ahrimanovi. - A dostaví se jiné působení, které je důsledkem potírání závisti. Potírané vlastnosti se objevují v maskách. A závist, kterou potíráme, se pak v životě často objevuje tak, že se v nás vynoří žádost vyhledávat chyby druhých lidí a opravdu hodně kárat. Masky

závisti a lži: káravost a povrchnost

V životě se někdy setkáme s člověkem, který vždycky jakoby jasněji přichází na chyby a stinné stránky druhých lidí, a když budeme pátrat po původu tohoto jevu, objevíme ho v tom, že se závist proměnila v káravost, která se ovšem dotyčnému člověku jeví jako velmi dobrá vlastnost. Je přece dobré, řekne, že upozorňuji na přítomnost špatných vlastností. Za takovouto káravostí se však neskrývá nic jiného než proměněná, maskovaná závist. A měli bychom se naučit poznávat, zda jsou takové vlastnosti původní, anebo zda vznikly proměnou jiných. Tu musíme přemýšlet, jestli byl někdo v mládí závistivý. Možná jsme z něj tuto závist vyhnali a on se teď stal káravým člověkem.

Také lež se v životě velmi často proměňuje a ukazuje se v jiné masce. Lživost může vést k tomu, že se za ni stydíme. Z kořene ji však nevyvrátíme tak snadno, velmi často se promění v jistou povrchnost vůči pravdě. Je důležité, abychom to věděli; potom si budeme všimnout toho, s čím se u jiného člověka v životě setkáváme. Takoví lidé bývají spokojeni s odpovědí, u níž si klademe otázku: Jak je taková odpověď jen může uspokojit? - Snadno totiž řeknou: No ano, takhle je to! - Velmi často to bývá výsledek proměny původní lživosti. Zákon karmy musíme zpytovat zvláště v takovýchto případech. Lidé si toho nevšimají, neboť oproti všem ostatním, existujícím na jiných úrovních, jsou plémě zapomětlivé.

Důsledek proměny závisti a lži: morální slabost a plachost

Ukáže se například, že jsme se znali s nějakým člověkem. Zůstaneme mu v životě nablízku a pozorujeme: leccos se na něm proměňuje. Po třiceti letech jsme mu stále nablízku, a když se ohlédneme, nalezneme v jeho životě pozoruhodné souvislosti. On sám o tom však nic neví, všechno zapomněl. V životě bychom však měli něco takového skutečně pozorovat. Ukážou se pak podstatné souvislosti. Někdo je například v mládí závistivý. Poté závist přestane být patrná a její proměna se u dotyčného ve stáří projeví vlastností nesamostatnosti, potřebou závislosti na jiných lidech nebo představami, že nesnese, aby stál na vlastních nohou, že kolem sebe musí mít lidi, kteří mu poradí a pomůžou. Jako důsledek proměněné závisti se dostaví jistá morální slabost a vždycky uvidíme, že když někdo má tuto morální slabost, jedná se o karmický následek

proměněné závisti.

A proměněná lživost má v pozdějším životě za následek plachost. Kdo v mládí lhal, netroufá si ve stáří pohlédnout lidem do očí. Na venkově o tom lidé mají instinktivní, elementární povědomí, třebaže nemá podobu vědomých pojmů. Říká se: Nevěř člověku, který se ti nedokáže podívat do očí. Plachost, zdrženlivost, nikoli ze skromnosti, nýbrž ze strachu předstoupit před druhé lidi, je karmickým následkem lživosti již v jedné [a téže] inkarnaci.

Karmický následek závisti: organická slabost

To, co se takto objeví jako morální slabost v jedné inkarnaci, působí jako organizující síla v inkarnaci další. Duševní slabost, která je následkem závisti, nemůže v současné inkarnaci, kdy už je tělo vybudováno, toto tělo nijak zvlášť narušit. Když ale projdeme smrtí a vrátíme se k nové inkarnaci, působí tyto síly tak, že se stanou organickou slabostí při budování těla, a my pak vidíme, že lidé, u nichž se v minulé inkarnaci projevila proměněná závist, si vybudují slabé tělo. Jestliže řekneme, že nějaký člověk je slabý - ovšem bez předsudku, neboť lidé by museli vědět, co je slabé nebo silné - jestliže je člověk citlivý na ty či ony vlivy a nemá žádnou odolnost, pak víme, že má slabé tělo a že to je následek dřívější proměněné závisti.

Nyní si však musíme říci: Jestliže se nějaké dítě narodí do určitého prostředí jako slabé, musíme brát v úvahu nejen působení této vnitřní karmy, ale i to, že jsme s lidmi ze svého okolí svedeni dohromady z určitých důvodů, nikoli náhodou. Právě tuto stránku karmy [spočívající v tom], že jsme svému prostředí přizpůsobeni, lze nesmírně snadno přehlédnout. Například taková protěž může

také prospívat jen v prostředí, jemuž je přizpůsobená. I člověk může prospívat jen v prostředí, které je mu přizpůsobené. Na to musí přijít i ta nejprostší logika; neboť životu můžeme porozumět jen tehdy, vezmeme-li toto v úvahu. Každá bytost se hodí ke svému prostředí, nic není náhodné.

Tak se rodíme mezi lidi, kterým jsme záviděli nebo které jsme kárali. A tak stojíme se slabým tělem mezi lidmi, kterým jsme v předchozí inkarnaci záviděli to, čeho dosáhli, a podobně. Má nesmírně velký význam něco takového vědět, neboť jen když to uvážíme, můžeme porozumět životu. Narodí-li se dítě se slabým tělem do určitého prostředí, měli bychom se ptát: Jak se tu máme zachovat? - Tím nejsprávnějším chováním musí být to, které stojí morálně nejvýše: odpustit. To i zde povede nejlépe k cíli a je to také nejlepší výchova pro dotyčného člověka. Působí nesmírně výchovně, jestliže slabé dítě, které se narodí do našeho okolí, dokážeme vychovávat s láskou. Ten, jehož prostřednictvím se to skutečně energicky děje, uvidí, že tím dítě neustále sílí. Odpouštějící láska musí působit až do myšlení, neboť dítě tím může sbírat síly, aby odvrátilo svou dřívější karmu a dalo jí správný směr. Dítě zesílí také tělesně. Takové dítě často projevuje vlastnosti, které jsou nepřijemné. Když ho milujeme, z největší hloubi svého srdce, působí to jako ten nejsilnější lék; záhy pak zjistíme, jak je tento lék účinný.

Karmický následek lživosti: neschopnost vztahů

Něco obdobného platí i tehdy, vezmeme-li si tu druhou vlastnost, lživost. V jedné inkarnaci je člověk na stáří plachý. To je duševní vlastnost. V další inkarnaci však tato vlastnost působí jako vlastnost těla. Dítě je pak nejenom slabé, ale nemůže ani navázat žádný vztah se svým okolím, bývá slabomyslné. Musíme si pak uvědomit, že jsme ti, koho tento člověk často obelhával, a to zlé, čeho se nám dostávalo, bychom měli oplácet tím nejlepším. Musíme se pokusit vštípit tomuto člověku co nejvíce z pravd duchovního života, pak uvidíme, jak pookřívá. Vždycky bychom tu měli myslet na to, že

v dřívějších inkarnacích nás tento člověk hodně obelhával a že musíme udělat všechno pro to, aby takové dítě navázalo opravdový vztah ke svému okolí.

Podíváme-li se na tyto věci, vidíme, že jako lidé jsme vždy povoláni k tomu, abychom druhým pomohli náležitě urovnat jejich karmu. Kdo se domnívá, že musí člověka ponechat jeho karmě, ten karmě naprosto nerozumí. Jestliže přijdeme na člověka, který nás obelhával, a domnívali bychom se, že musí urovnat svou karmu [sám], ukázali bychom tím, že ničemu, co se týče karmy, správně nerozumíme. Neboť správná myšlenka by byla, abychom mu nejprve pokud možno pomohli. Jestliže je řečeno, že máme člověka ponechat jeho karmě, pak by to mohlo být řečeno nanejvýš v esoterní oblasti, v životě však nikdy.

Pomoc druhým prospívá celému lidstvu

Představme si, že se budeme snažit druhým lidem v závislosti na jejich karmě pomáhat. Vezměme si člověka, který bude plaché povahy. Budeme se o něj láskyplně starat. Vytvoříme tím spojení mezi tímto člověkem a námi. Uvidíme pak, že ve stáří tohoto člověka se nám od něj zase něco vrátí. Ale musíme to ponechat karmě, nesmíme s tím kalkulovat. Musíme považovat za povinnost pomoci druhému člověku.

A zde se dostávám k jednomu subtilnímu zákonu. Všechno, co učiníme druhému, aby snášel a překonal svou karmu, vždy povede k tomu, že se pomůže nejen dotyčnému člověku, ale i k tomu, že [tím] učiníme něco pro sebe samé. Avšak to, co učiníme sobě samým, například abychom co nejrychleji pokročili kupředu, nám zpravidla příliš nepomůže. Prospěšné může být pro člověka jen to, co učiní pro druhé. Sami sobě nic dobrého prokázat nemůžeme. Pomáháme-li někomu překonat jeho karmu, bude to mít ty nejlepší účinky; neboť co činíme pro druhé, je ziskem pro lidstvo. Sami pro sebe nic učinit nemůžeme, to musí zase udělat ti druzí. Proto musíme v nejvyšším smyslu brát: soucit s druhými lidmi.

Rozvineme-li v nejvyšším smyslu tento soucit, budeme tuto povinnost soucitu s druhými lidmi cítit i vzhledem k závisti a lži. Tímto způsobem rozvineme solidární cit, který bude zahrnovat všechny lidské duše. Lidstvo je vůbec založeno tak, aby každý jednotlivý člověk vždy cítil spojení s veškerým lidstvem. [...]

Společný cíl lidstva: Kristus

Tak, jako všechny duše vzešly z jednoho společného prazákladu a mají společný původ, sejdou se všechny lidské duše v jednom společném cíli. A jak můžeme my lidé tento cíl nalézt, abychom se vyvíjeli dále, až Země dosáhne svého cíle a jako hmotná koule mezi námi lidmi zanikne a rozpadne se v prach? Jak si skrze tento cíl můžeme porozumět, abychom společně vešli do budoucnosti? Vědomí této pospolitosti musí vstoupit až do nejhlubších vláken duše. To je možné jen tehdy, jestliže se jako lidé naučíme cítit vůči budoucnosti totéž, co dávní lidé cítili vůči lidskému původu. Tento cit v lidstvu víc a víc vychládal. V duších se však musí víc a víc rozehrívát život, cit, jistota, že lidským cílem může být něco, co je pro všechny lidi společné. Ať už se nacházíme na tom či onom vývojovém stupni, ať už stojíme v životě kdekoli, tím, že jsme lidé, musí být v naší duši prostor pro to, abychom si řekli: My všichni spějeme k jednomu cíli. - A když pohlédneme k tomuto cíli, musíme si dokázat říci: Je to něco, co se může týkat každého člověka. - Ve svém nejhlubším nitru musíme dokázat nalézt něco, v čem se v jednom bodu společně sejdeme.

V anthroposofii je toto [místo] spojeno se jménem Kristovým. Neboť právě tak, jako před tisíciletími mohli lidé cítit, vnímat, vědět, že naše duše se všechny zrodily ze společného Božího prazákladu a prapůvodu, budou lidé stále více chápat: Podobně jako se můžeme sejít v něčem společném, když myslíme, můžeme se shodnout ve společném myšlení a ono může žít v hlavě všech lidí, tak existuje i něco, co může žít společně ve všech srdcích. Existuje něco, co jako živoucí krev může proudit společně ve všech lidských srdcích.

Když nás to bude v následujících inkarnacích víc a víc prostupovat svým žárem, budou tyto inkarnace probíhat tak, že až Země dosáhne svého cíle, takže přejde do příštího planetárního stavu, do stavu Jupitera, lidské duše se sejdou a sjednotí v tom, co je jim společné, v Kristu. Aby se to mohlo stát, muselo se udát mystérium na Golgotě. Proto se Kristus stal v Ježíši člověkem, aby tento společný proud tepla mohl plynout od lidského srdce k lidskému srdci. Cit pro společný lidský cíl vychází z kříže na Golgotě. Tak se minulost a budoucnost spojují. To je cíl budoucího vývoje lidstva. Jestli si lidé zachovají toto společné jméno Kristovo, na tom nezáleží; nýbrž záleží na tom, aby se všichni lidé učili chápat, že tentýž cit, který lidé původně měli vzhledem ke svému společnému prapůvodu, se má proměnit v cit pro společnou pozemskou budoucnost.

Pozemský vývoj je rozdělený na tyto dvě poloviny: jedna sahá ke kříži na Golgotě, druhá od kříže na Golgotě do konce Země. A lidé mají mnoho, mnoho práce s tím, aby pochopili Krista a jeho vývoj. A až bude pochopen, sejdou se lidé ve společném cíli pro jupiterský vývoj. A všechny naše jednotlivé poznatky směřují k tomu, aby byl nalezen tento princip Krista. [...]

R. Steiner, přednáška pro členy Theosofické společnosti nazvaná „Lebensfragen im Lichte von Reinkarnation und Karma“ z 26. listopadu 1910 v Brémách, in: Wege und Ziele des geistigen Menschen, GA 125, str. 192nn. O karmických souvislostech závidosti a lživosti hovořil R. Steiner také v přednášce z Mnichova, 11. prosince 1910, zařazené do téhož svazku Souborného vydání, str. 206nn; do našeho výboru přednášku nezařazujeme.

Rudolf Steiner

GA 125